

РЕЛЬЄФ. ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗТАШУВАННЯ ОСНОВНИХ ФОРМ РЕЛЬЄФУ

Навчальна мета: узагальнити знання учнів про рельєф та чинники його формування, про закономірності поширення гірських порід, розглянути рельєф як чинник розміщення населення та виробництва, акцентувати увагу на головному значенні геологічного середовища людства як джерела мінеральних ресурсів.

Розвивальна мета: розвивати навички логічного та образного мислення, уяву, науковий світогляд.

Виховна мета: виховувати бережливе ставлення до мінеральних ресурсів планети.

Тип уроку: удосконалення, узагальнення й систематизація знань, вдосконалення вмінь і навичок.

Обладнання: підручник, атлас, фізична, тектонічна карти світу.

Опорні та базові поняття: рельєф, форма рельєфу, тектонічна структура, гірська порода, мінеральні ресурси, ресурсозабезпеченість.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності

Уявіть себе первісною людиною. Вам потрібно обрати місце мешкання. Які чинники ви розглядали б? Яка значимість кожного з них?

Отож рельєф не є лідером цього рейтингу, але є одним з визначальних чинників. За останній час значимість його постійно зменшується. У гонитві за ресурсами людина освоює складні гірські місцевості, дно глибоких морських западин. Навіть більше — вона створює нові форми рельєфу, ставши значною екзогенною силою.

III. Актуалізація опорних знань, вмінь і навичок учнів

- Назвіть основні ендегенні та екзогенні сили Землі. У чому суть їх впливу на формування земної поверхні?

- Намалуйте схему будови океанічної й материкової земної кори.

- Намалуйте схематичний рисунок будови платформи, виділивши на ньому ділянки щита і плити. Якими породами вони складені?

- Як утворюються пояси складчастості на Землі?

- Що таке мінеральні ресурси? Корисні копалини? На які групи вони поділяються?

- Поясніть ресурсний чинник розташування виробництв. Які виробництва орієнтуються виключно на нього, для яких він має суттєве значення?

IV. Удосконалення, узагальнення та систематизація знань

1 Рельєф. Тектонічні структури та пов'язані з ними форми рельєфу

Рельєф — сукупність нерівностей земної поверхні. Змінюється внаслідок безперервної дії ендегенних та екзогенних сил.

Форми рельєфу за походженням: генетичні — основні, великі елементи (низовини, височини, гори) — визначаються тектонічною будовою (ендегенні процеси); місцеві (балки, річкові долини, карстові воронки тощо) — визначаються геологічною будовою та екзогенними процесами. Перевага сили впливу визначається тектонічною будовою поверхні та складом гірських порід.

Вплив рельєфу на розселення населення, розвиток і розташування окремих виробництв

1/2 населення мешкає на низовинах (30 % суходолу). Для розселення й господарської діяльності важливим є не стільки висота місцевості, скільки пересіченість рельєфу, вплив рельєфу на перерозподіл тепла й вологи, речовин, енергії. Особливу залежність має сільське господарство, будівництво, транспорт.

3 Ресурсні властивості літосфери. Гірські породи та закономірності їх поширення

Земна кора складена гірськими породами та мінералами у твердому, рідкому чи газоподібному стані. Якості визначаються хімічним складом і структурою. За походженням: первинні (магматичні) та вторинні (метаморфічні та осадові).

Загальна закономірність поширення гірських порід визначається типом земної кори. Континентальна кора складена товщею осадових порід і консолідованою корою з верхнього гранітно-метаморфічного шару (граніти, гнейси) та нижнього гранулітово-базитового (спрощено базальтовий шар, габбро, базальт, перидотит, піроксен). Океанічна кора складена морськими осадовими породами та шаром магматичних порід, частково метаморфізованих. Ділянки перехідних типів кори схожі з основними: субконтинентальна (характерна для острівних дуг і окраїн материків) не має чіткої різниці між шарами консолідованих порід, субокеанська (під котловинами морів) має більшу товщув різноманітність осадового шару.

На місцях узагальнена схема залягання гірських порід порушується тектонічними (розриви, інтрузії, складки та ін.) та екзогенними процесами. Залежно від цього визначається інженерно-геологічна доступність ресурсів літосфери.

4 Мінеральні ресурси як чинник розташування видобувних і матеріало-, паливомістких виробництв. Забезпеченість мінеральними ресурсами

Мінеральні ресурси є основним компонентом сировинного чинника розміщення виробництв. Якщо співвідношення маси сировини, необхідної для виробництва 1 тонни готової продукції, та 1 тонни готової продукції більше 1 (для

окремих виробництв використовують грошовий еквівалент затрат, наприклад, в електроенергетиці), то сировинний чинник може стати головним.

Ресурсозабезпеченість — співвідношення між розмірами запасів природних ресурсів і обсягами їх використання; виражається кількістю років, на яку вистачить певного ресурсу, або його запасами із розрахунку на душу населення.

V. Контрольно-рефлексійний етап

1) Використовуючи карти атласу, складіть узагальнювальну таблицю.

Тектонічні структури	Переважаючі гірські породи	Форми рельєфу	Корисні копалини	Приклади

2) Поясніть з погляду тектонічних особливостей Японських островів проживання 127 млн населення країни на менш ніж 30 % території.

VI. Підсумки уроку

VII. Домашнє завдання

- Опрацювати §10
- Дослідження. Причини заселення схилів вулканів.